

BUITEN

20^E JAARGANG N^O. 33.

ZATERDAG 14 AUGUSTUS 1926.

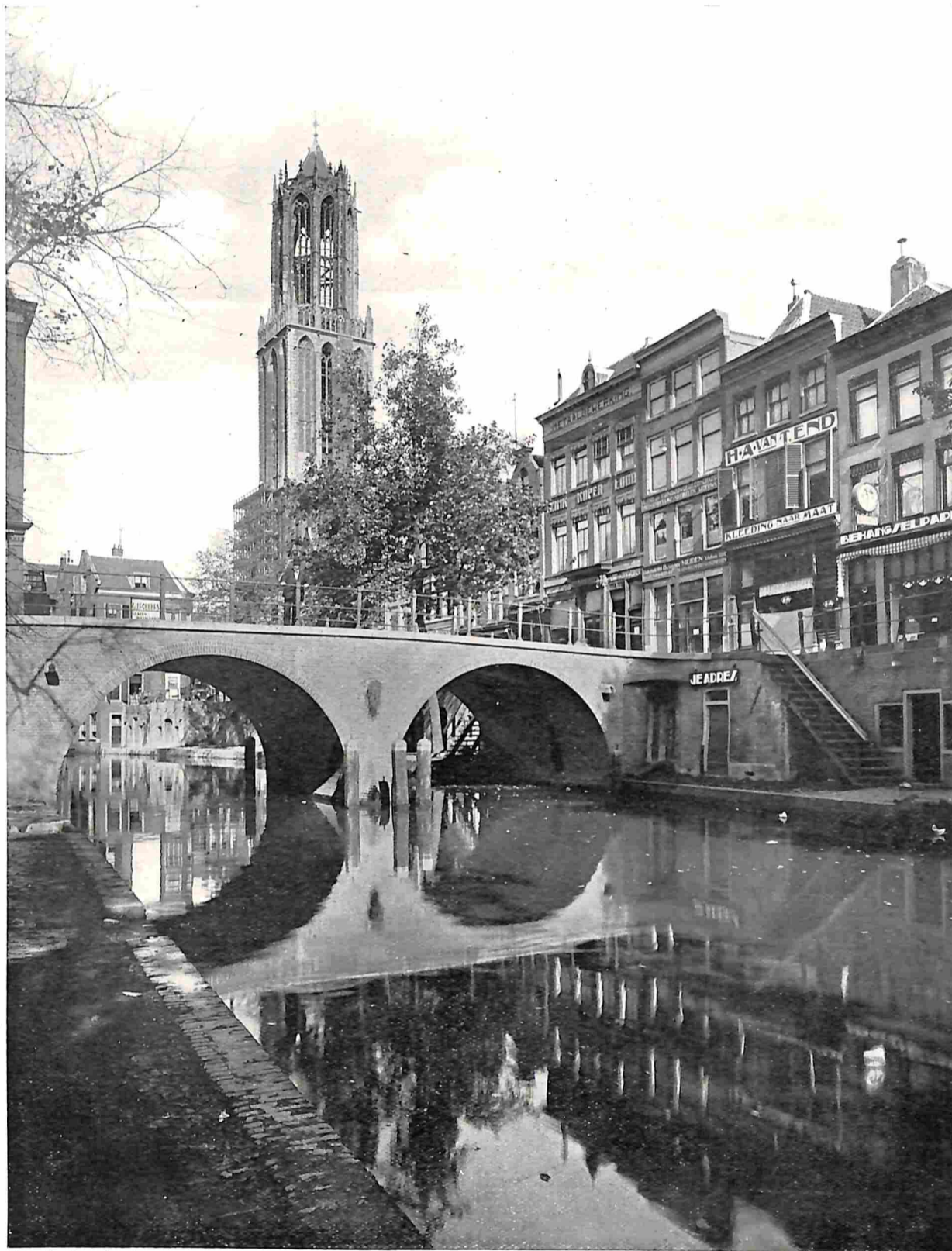

Foto C. Steenbergh.

UTRECHT. DE OUDE GRACHT NABIJ DE MAARTENSBRUG.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

MEVROUW MARIANNE, DOOR M. C. VAN ZEGGELEN (4)	BLZ. 386
UTRECHT I, (GEÏLL.), DOOR W. F. J. DEN UIJL	BLZ. 385, 388—390
EEN KLEINE KWELGEEST VAN DE SURINAAMSCH	
WILDERNIS (GEÏLL.), DOOR Dr. H. VAN CAPPELLE	BLZ. 390—391
HET DEVILS TOWER NATIONAL MONUMENT (GEÏLL.),	
DOOR F. S. BOSMAN	BLZ. 391—392
INDISCHE BRUGGEN (GEÏLL.), DOOR S. KALFF	BLZ. 392—393
GOBELINS OP DE RETROSPECTIEVE TENTOONSTEL-	
LING VAN FRANSCH KUNST IN HET RIJKSMUSEUM	
(GEÏLLUSTREERD)	BLZ. 394—395
VAN EEN WILDE EEND, DOOR BATO	BLZ. 394
KONINGEN IN BALLINGSCHAP, DOOR CHARLES G. D.	
ROBERTS (29)	BLZ. 395
DE MAJAGUAL RIVIER IN PANAMA (ILLUSTRATIE) .	BLZ. 396

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

MEVROUW MARIANNE

DOOR

M. C. VAN ZEGGELEN.

4)

„D AT is moeilijk”, zeide David, „een vriend, een vriendin? Ook van mij?”
 „Ook van jou, meer van jou dan van mij!”
 en terwijl ze dit zeide, vloog de gedachte door haar heen, dat ze David niets van het eigenaardige gesprek kon vertellen . . . want hij zou het wellicht aan Bas zeggen en Bas, neen, die mocht dit niet weten!

„Nu?” zeide David's stem weer, „vertel op, zusje? Je bloost er van!”

„Bloost Marianne?” vroeg Oom Piet, die zich met Leonard op zijn knie over Grootmama had gezet.

„Ach, wel nee!” lachte Marianne. „Ik dacht opeens aan iets dat ik vergeten had . . . ik zal 't je dan maar zeggen, David, 't is een verloren gewaande vriend — Anton de Rave!”

„De Raaf! Waar kwam hij vandaan? en waar ging ie heen!?”

Marianne vertelde van het Indische plan en wijdde daar meer over uit dan zij kon verantwoorden.

„Met welke boot?”

„Ja . . . de boot — dat weet ik niet, de volgende week Woensdag van Marseille, zeide hij”.

„Maar Jannetje! weet je dat niet eens? en waarom heb je hem niet gehouden, 'm hier gebracht?”

„Ja, ja”, zeide Grootmama, „ik ken dien ouden vriend ook nog. Waarom bracht je hem niet mee, Marianne?” en de oude dame zag haar kleindochter over haar gouden bril aan. Als zij het hoofd zoo hield en haar donkere oogen over het glas heen naar haar richtte, voelde Marianne zich weer het kleine meisje, dat bij Grootmama haar zonden moest biechten.

„Zij wilde hem blijkbaar voor zich alleen hebben,” plaagde Tom. „Dat zullen wij Bas eens vertellen. Hij gaat als braaf echtgenoot naar Engeland om geld te verdienen en zijn Strohwitwe ontvangt intusschen oude vrienden!”

„Ja!” spotte Marianne's stem mede, en ze schudde zooals haar meisjesachtige gewoonte nog was, haar donker haar van het voorhoofd, want ze had nu hoed en mantel afgelegd. „Verbeeld jullie, hij noemde mij „Mevrouw Marianne!”

„Mevrouw Marianne!”

„Mevrouw Marianne, dat klinkt heel goed”, zei Oom Piet. „Leonardje, wij noemen Tante voortaan Mevrouw Marianne!”

„Mefou Marianne!” zeide Leonard's stemmetje.

Maar toen Marianne haar mantel in de gang op den kapstok had gehangen, zij Tom en Leonardje uitgeleide had gedaan tot de deur, waar de kleine jongen zijn armen om haar hals sloeg en haar honderdduizend zoenjes gaf voor de prettige wandeling, zag zij bij het binnenkomen David voor het venster staan, met de handen op den rug, zooals hij gewoon was, wanneer hem iets bezig hield. Zij ging naast hem staan.

„'t Is jammer, David, dat je Anton niet meer gezien hebt, maar ik heb er alle moeite voor gedaan hem te houden. Hij kon niet, zeide hij. Met moeite heeft ie den trein nog gehaald”.

„'k Zal telegrafeeren naar de boot”, zei David. „'k Zal 't wel uitvisschen welke het is . . . maar 't is 'n . . . 'n rare kerel. Nooit laat ie iets van zich hooren, we wisten niet meer dat ie leefde en dan komt hij zoo onverwachts, en op een uur waarop iedereen aan het werk is bovendien, en verdwijnt voor je 't weet”.

„'k Heb 'm dan ook eventjes de les gelezen”, zeide zij, blij dat zij nu bevrijd was van de gedachte aan het intieme gesprek, want zij had nu haar zelfbeheersching terug. Ze beschreef hoe hij er uit zag na zooveel jaar en moest alles nog eens herhalen, gezeten op een laag stoeltje aan Grootmama's voeten.

Grootmama informeerde naar zaken waar zij altijd naar informeerde: of die Anton de Rave getrouwd was, of verloofd, en of hij succes had in de maatschappij.

Marianne streelde Grootmama's fijne blauw beaderde handjes die op de armleuning van de stoel lagen, half begraven onder de zwarte kant en zij spraken samen zachtjes verder over den ouden tijd, toen David nog student en Marianne een bakvisch was, tot de oude Rika, de dienstmeid met het ontstellend wit schort, de krant binnen bracht en de komst van Dominé Hoogland meldde, Marianne's vader. En Grootmama fluisterde 'r kleindochter in het oor: „Na het eten lees jullie me toch voor uit . . . ?”

„Ja, ja, u krijgt 't vervolg, 't is vanavond David's beurt!” zeide Marianne, even lachend om het jeugdig verlangen van de oude vrouw, de eenigszins verboden en door de ouderen geminachte geschriften van een jonge schrijfster als zij was, toch te hooren lezen, omdat het die van haar kleinkind waren! Maar Marianne's vader wist van zijn moeders geheime dwaalwegen, zooals hij het noemde, en plaagde er haar mede. Dominé Wybrand Hoogland hoorde tot de oude school en hij werkte zelf nog, want, hoewel hij in den tijd der oprichting van De Nieuwe Gids een poos gezwegen had, zelfs eenigen tijd door de heftige aanvallen der jongeren, zich zelf gezworen had de pen niet meer op te nemen, schreef hij met een door den strijd wellicht verlijnde pen, door den strijd wellicht critischer denkvermogen zijn frissche novellen van land en stad, die zich in een groote populariteit verheugden. Tegenover het werk der jongeren, die van hun kant alweder in den loop der jaren gematigder waren dan de overige tachtigers, stond hij nu ook welwillender. Hij las aandachtig het tijdschrift „Klank en Gedachten”, door zijn zoon en schoonzoon geleid, en hoewel slechts weinig hem er in bekoorde, stelde hij er toch belang in. Maar het ging zijn begrip te boven dat zijn oude moeder zich er uit liet voorlezen. David noch Marianne lazen in vader's bijzijn. Vader was een redenaar. Zij beweerden voor hem niet te kunnen lezen, maar Grootmama, die ook van de novellen van haar zoon genoot, welke zij zich ook moest laten voorlezen door anderen, had de eer door haar kleinkinderen uitverkoren te zijn. Ontegenzeggelijk deed hier de band tusschen Grootouders en kleinkinderen wonderen. Grootmama voelde mede. Grootmama begreep, omdat het van haar David en haar Marianne kwam, van de kleinkinderen Hoogland die haar trots waren. Eenmaal in de week zag zij hen aan haar disch en na het schemeruur als de lamp ontstoken was, lazen zij haar voor. In dit intieme uur, want Oom Piet's clubavond werd er voor uitgezocht, leefde Grootmama Hoogland met David en Marianne hun leven mede, zij de zes-en-tachtig-jarige met de jongeren, van vijf-en-dertig en vier-en-twintig, en haar geest werd levendig getrouwd door haar aangehoord waren, David of Marianne's stem hun werk aankondigde. Van hen begreep en voelde zij ieder woord en als zij dan 's avonds heengegaan waren, vond

zoon Piet zijn Moeder in gedachten verzonken, de handen op de armleuning van den stoel, het witte hoofd tegen het geborduurde kussen en een glansje in de oude oogen.

„Was het weer heerlijk, moeder?”

„Ja jongen, het was heerlijk. Die David, dat Mariannetje!”

En nu was Mariannetje aan iets nieuws begonnen. Een tooneelstuk. Het was nog niet gedrukt, want Klank en Gedachten hield zijn kolommen daar niet voor open. Niemand kende den inhoud nog dan David en Marianne, en Grootmama zou de derde zijn. Zelfs Marianne's echtgenoot, Bas Mees, had er nog geen woord van gelezen. Het stuk zou immers toch niet in Klank en Gedachten kunnen verschijnen, tenzij er een geheel nummer aan gegeven werd. Hierover was de redactie het nog niet eens. Mees had het nu eenmaal druk. David, die de rechterlijke zaken meest afdeed, die zich rustig zijn pleidooien kon voorbereiden, waren meer vrije uren beschoren dan zijn compagnon. Door deze omstandigheid had Marianne als medewerkster aan Klank en Gedachten meer contact met haar broer dan met haar man. Het kwam ook zelden voor, dat zij haar man iets voorlas. Als zij een manuscript klaar had, legde ze het eenvoudig op zijn schrijftafel als zij hem 's avonds het eerste kopje thee bracht. Dat papier werd dan onder den koperen leeuw gelegd, zijnde de copie voor Klank en Gedachten, en Bas wist wel dat zijn mederedacteur Hoogland het gekeurd had. Daarom vroeg Grootmama maar niet meer als vroeger: „En wat zegt je man daar nu wel van, Mariannetje?” Zij kreeg dan immers toch ten antwoord: „Och Grootmaatje, die heeft 't nog niet gelezen!” Grootmama's oogen zagen dan strak over Marianne heen. Soms leek het haar of Marianne's man zoo ver van hen allen af was, of hij er niet bij hoorde en dan pijnde het oude verdriet weer door haar heen. Waarom heeft Marianne geen kinderen, geen jongetje, zooals die kleine lieve Leonard, die haar kleinzoon heette, maar toch eigenlijk niet was?

Dominé Hoogland, een rustige verschijning, met grijs haar, fijn gelaat en eenigszins gebogen houding, begroette zijn oude moeder, zijn broeder Piet, zijn kinderen Marianne en David, en hij bood als van ouds galant zijn moeder een arm om met haar aan tafel te gaan, want Rika had weder door de porte-brisée aangekondigd dat de soep op tafel stond.

Mevrouw Hoogland bewoonde drie ineenlopende kamers boven het kantoor van haar zoon. In de tweede was de tafel gedekt. Marianne hield van deze kamer. Naast een zwaar oude eiken kast, glansde zacht in de getorstehangers het blauw porcelein van borden en schotels. Twee nobel gekleurde schilderijen van Van den Bergh hingen boven het blauw-glanzende Delfts. Een vergulde pendule onder stolp wees het uur „half zes” — dus precies op tijd! meende Rika, die nog eens een critischen blik over de tafel liet gaan. Ze wilde dat alles in orde was, als Dominé mede aanzat en dat gebeurde niet zoo dikwijls. Dominé's vrouw was naar haar familie in Haarlem en zij had Mevrouw beloofd dat het den dominé aan niets zou ontbreken. Het etensuur van vijf, zoo gewoon bij de oude Mevrouw, was nu om dominé's werkzaamheden op half zes gesteld. Er werd gebeden en als Marianne de oogen opende, zag zij nog de aangezichten om zich heen met neergeslagen oogleden en in de stilte was het of zij opeens voor het eerst vandaag tot zichzelf kwam. Het was een plotselinge gewaarwording van rust, van intens doordringen in het levens oogenblik. Er was vandaag veel gebeurd. Iemand had gezegd, dat hij haar liefhad, iemand had haar als 't ware terug doen zien op haar huwelijksjaren, en er was iets warm uitgegaan van een kind aan haar arm. Die man en dat kind hadden iets beroerd, iets gewekt, dat stil gelegen had diep in 'r ziel. Liefde en een kind . . . een late zonnestraal speelde opeens door de kamer. De aanzittenden bogen zich over de soep en als Grootmama klaar was, leunde zij achterover in haar hoogen stoel en vroeg nieuws van Wybrand's vrouw, moeder Antje.

„Er was juist een brief gekomen”, vertelde Wybrand. „Het was heerlijk in Haarlem, 't begon er al naar de hyacinten te ruiken en het huis van Grootpa Breecamp, Klein Hove, was reeds omringd van voorjaarsbloei. Oude Oma werd maar niet oud en oude Opa wilde jong blijven om haar.”

„Het is een pracht paar”, zeide Oom Piet, „zulke menschen, zoo gelukkig met elkaar, zou je het eeuwige leven wenschen”.

Het deed Marianne altijd goed, zoo over haar grootouders Breecamp te hooren spreken. Zij waren van een andere stof,

een ander maaksel dan de Hooglands. Als zij het in muziek omzette, zou ze Grootmama Hoogland het Adagio Molto noemen, haar vader Andante con moto, haar moeder 't Scherzo en haar grootouders in Haarlem de finale, Allegro vivace!

„En Moeder schrijft, Marianne, dat Oma en Grootpa zeer naar 'r kleindochter verlangen!”

„De kleindochter heeft 'n eigen huishouden, Vader, ik kan toch zoo niet wegloopen!”

„Nee, daar heb je gelijk aan — èn hoe staat 't met het proces David, van Deelmans?”

Marianne, die naast Grootmama zat, bediende haar van de binnengebrachte groenten en aardappels, want de oude oogen zagen slecht. Anders deed Oom Piet het, doch op Marianne's dag mocht zij het doen. Even verdeelden de gesprekken zich. Vader Hoogland hoorde nieuws door zijn zoon den advocaat. Oom Piet sprak met Marianne over de concerten in het Gebouw en de nieuwe tentoonstelling in de Gothische zaal. Het begon te schemeren. De lamp werd ontstoken en Grootmama werd na afloop van het middagmaal weder aan den arm van haar zoon Wybrand naar den grooten stoel in de andere kamer gebracht. Zij wist het wel, eerst een dutje, dan zou David een oogenblik de piano openen en spelen, haar zoons Wybrand en Piet keerden weer terug naar hun werk, dan kwam Rika met de dampende theestof, de beide kleinkinderen zouden bij haar zitten en zij zou naar hun stemmen luisteren. Zij had een gezegenden ouden dag.

David bracht dien avond zijn zuster naar huis. Het was een heerlijk zoele avond. Zij gingen over het Buitenhof naar den Vijverberg, bekortten hun weg door het breede Voorhout over te steken, waar de boomen reeds een zachte schemering boven hen uitspreidden, liepen langs de stille, korte Nieuwe Uitleg naar de Koninginnegracht. Links wachtte de met boomen beplante Mauritskade.

„Er brandt licht boven!” zeide Marianne, „zou Bas thuis zijn? Ga je nog even mee naar binnen, Davi?”

„Nee”, zei hij. „Ik kom morgen vroeg wel hooren. Nacht Jannetje — groeten aan Bas”.

Marianne deed het belletje in den deurpost rinkelen. Zij had geen huissleutel. Er was er maar een, en die had Bas.

„Meneer al thuis?” vroeg ze Annet, die open deed.

„Ja, Mevrouw — al om negen uur! Meneer is boven op de tweede verdieping”.

Ja, dat had zij al bemerkt aan het licht. Zij liep vlug de breede trappen op. „Hallo!” hoorde zij z'n stem.

„Hallo! 'k ben er al”. Zij antwoordde nog niet, even hijgend van het vlugge trappenloopen en toch ook om, ja waarom niet? Had zij geen blijden terugroep in haar hart? — Het licht was overal aan, op het portaal, in de werkkamer, in de groote slaapkamer daarachter. Daar ging zij het eerst binnen. Hij stond er in zijn hemdsmouwen, bezig zich van z'n boordje te ontdoen, z'n gezicht, wat rood van inspanning, lachte haar toe. „Had je niet gedacht, hè? Zoo vroeg is de boot nog nooit aan geweest!”

„Nee, prettig”. Ze gaf hem een zoen en vroeg dadelijk: „Wil je nog wat eten? Alles staat klaar, beneden”.

„Geesje zei 't. Nou en vraag je niet eens, hoe 't is gegaan?” vroeg hij, z'n handen wasschend aan de groote marmere lavabo.

„Wel! hoe is 't dan gegaan?” vroeg ze belangstellend, terwijl ze haar goed af deed, haar haar wat ordende.

„Prachtig — nooit zoo'n succes gehad. Als David den volgenden keer gaat, zal hij 't heele zaakje kant en klaar vinden”.

Ze stond bij hem. Hij had z'n vingers gedroogd, en nog altijd in z'n hemdsmouwen, legde hij z'n zware handen op haar schouders, keek haar aan. „En hoe heeft mijn kippetje 't gemaakt! goed? niks nieuws, niemand geweest?”

„Ja, iemand”, zei ze, „de Rave”.

Hij liet haar schouders los. „Wel Govè . . . wel alle duve-caters”, verbeterde hij, wetend hoe dat eerste woord haar altijd even hinderde, „waar kwam die vandaan! Wist ie den weg naar 't huis?”

„Hij kwam afscheid nemen, hij gaat naar Indië”.

Mees had alle aandacht voor zijn nagels die hij met een fijn schaartje bewerkte. „Zoo — dus . . . hij heeft toch nog eens aan de ouwe vrienden gedacht. Waarom, verduveld, is ie nooit hier geweest?”

(Wordt vervolgd).

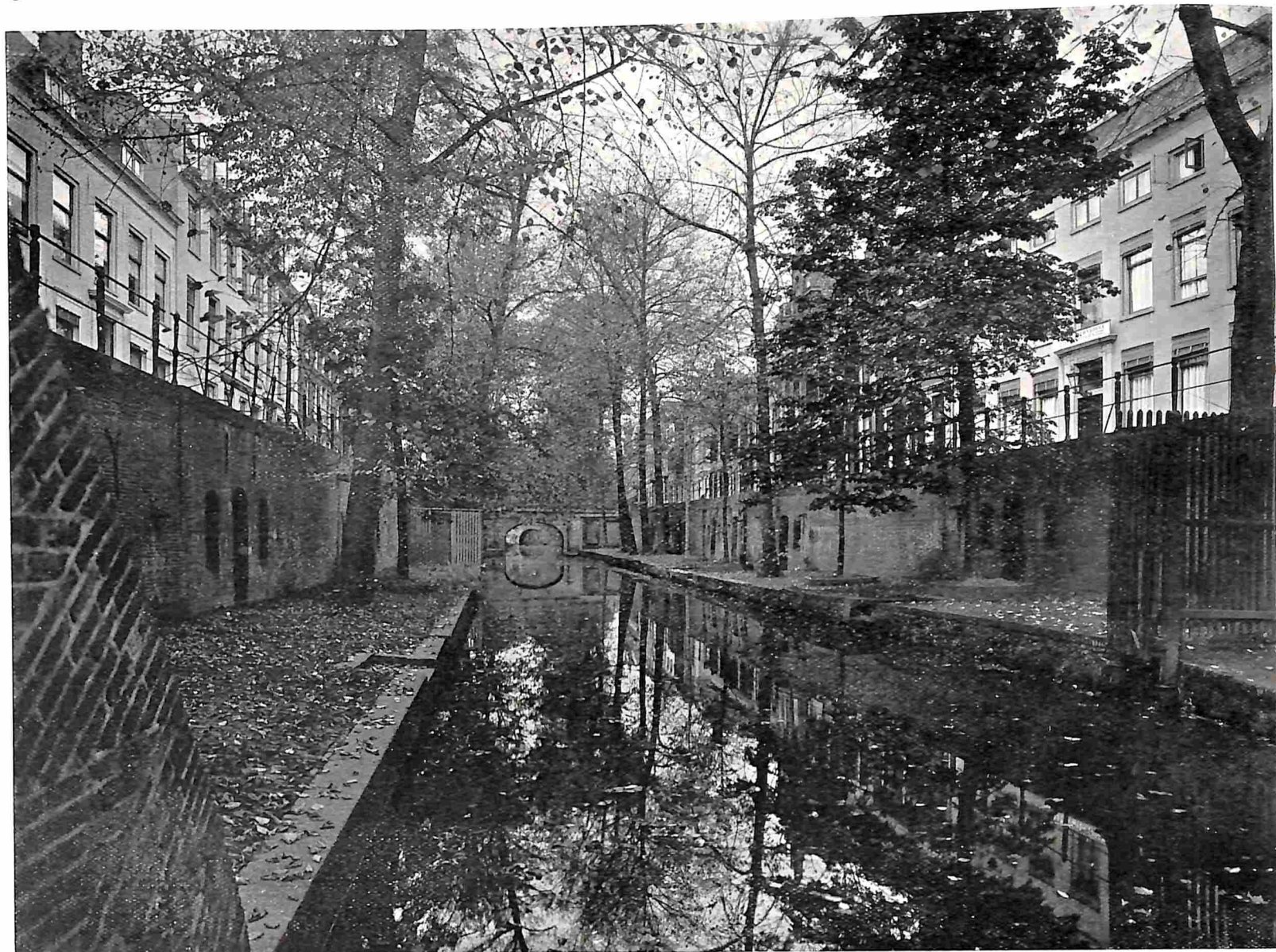

Foto C. Steenbergh.

DE NIEUWE GRACHT.

UTRECHT.

I.

VAN DRIE OUDE GRACHTEN.

MIDDEN in Nederland ligt Utrecht, de oude, natuurlijke hoofdstad van 't Nederrijnsch gebied, de eerbiedwaardige leidsvrouw der Nederlandsche christenheid. ☞ Toen al de Noordelijke gewesten nog verdoken lagen in de duisternis des heidendoms, werd op háár grondgebied de vonk geslagen, die straks aan alle kanten het land verlichten zou. Binnen de muren van den burcht Trajectum toch, stichtte Dagobert de eerste christenkerk; nederig wel en onaanzienlijk saamgevoegd van hout en riet, maar gezegend door God en bediend door mannen die brandende waren van apostolischen ijver en offervaardigheid. ☞ Gebluscht werd die lichtbron; de kerk en de nederzetting verwoest; priesters en bijwoners verdreven of gedood, maar opnieuw zou het werk worden opgevat, om, na veel ramspoeden en leeds, ten slotte bekroond te worden met overwinning. ☞ En als al de groote-steden-van-thans nog onbekende vlekken of visschersdorpen zijn, rijst Utrecht met haar vele kerken, torens en abdijen, gelijk een hooge burcht van godsvrucht en beschaving, op uit de lage landen bij de zee; is zij de wereldlijke engeestelijke meesteres van Nederland. ☞ Gedurende bijna duizend jaren achtereen is binnen Utrecht's muren het oppergeszag der Noord-Nederlandsche kerk gevestigd gebleven, doch als wereldlijk gebiedster heeft zich de stad zoo een langen tijd niet kunnen handhaven. Landsheeren en baronnen, die geboden over de rijkdom het Sticht gelegen gewesten, maakten zich allengs van den Bisschop onafhankelijk en perkten zijn gebied in, terwijl de bloeiende handel van weleer grootendeels verliep ter oorzaak van de verzanding van den Rijn. Eindelijk zou zelfs door keizer Karel V een einde worden gemaakt aan het onaf-

hankelijk bestaan van het Sticht, en toen men een vijftigtal jaren nadien den Bisschop ook uit zijn geestelijk erf verdreef, was 't voor altijd met den ouden luister en het vroegere aanzien van de stad gedaan. ☞ Waar men in andere steden krachtig de handen uit de mouwen stak en het nieuwe leven er bruischte en overschimde, bleef Utrecht stil, een treurende douairière. — Eénmaal, nog scheen het of, de stad zou ontwaken. Het was in den jare 1664, toen burgemeester Moreelse, zoon van Paulus den schilder, aan de stedelijke regering zijne plannen voorlegde tot uitbreiding en beveiliging van de stad, en Jonker Meijster Utrecht door middel van een groote vaart naar de Zuiderzee, tot zeehaven wilde verheffen. Doch de noodige geestkracht ontbrak en de plannen bleven onuitgevoerd liggen. ☞ Zoo sluimerde de oude stad voort binnen haar grachten, tot ver in de negentiende eeuw toe. Zeker, Utrecht blééf de deftige hoofdstad van het Sticht — de vele rijke XVIIe en XVIIIe eeuwse woningen binnen haar muren, kunnen er ons zelfs nu nog van getuigen hoevele aanzienlijke geslachten er in die jaren gevestigd waren, en de hoogeschool kwam in den jare 1636 deze waardigheid nog verhoogen —, doch eene vernieuwing bleef uit. De stad kwam niet uit boven de middeleeuwen, terwijl de houding door haar bevolking en overheden in de jaren 1629 en 1672 aan den dag gelegd, er niet toe bijdroeg om haar aanzien in het Gemeenebest te verhoogen. ☞ Al moge dan de groei van de stad gedurende onze gouden eeuw en later, niet geheel en al hebben stil gestaan, toch heeft Utrecht's uitwendige gedaante in dien tijd niet die ingrijpende veranderingen ondergaan van de steden die in de kustgewesten waren gelegen. Zoo lag de stad in het begin van de vorige eeuw nog geheel binnen haar ommuring, waaruit — zij het ook min of meer gehavend —, de oude wacht- en geschutstorens oprezen, terwijl men langs haar grachten en straten nog menig oud-adellijk huis uit de middeleeuwen zich

heffen zag. Maar omstreeks den tijd van den Belgischen opstand haalde Utrecht haar achterstand in, en brak en sloopte zij welhaast een halve eeuw achtereen. ☒ Middelerwijl was nu de stad zich ook gaan uitbreiden; werden nieuwe woningen gesticht en openbare gebouwen: het stadhuis, het gebouw voor Kunsten en W., het spoorwegstation enz. . . . bouwwerken die, toen zij werden opgericht, om het zeerst geprezen werden, en die over een eeuw alle afgebroken, vergeten en door weinigen betreurd zullen zijn. ☒ Hoe sterk echter de middeleeuwen haar stempel op de stad hebben gedrukt, moge wel blijken uit de omstandigheid, dat ondanks een halve eeuw

van gestage afbraak, ondanks het feit zelfs, dat de nieuwe tijd aan alle kanten Utrecht is binnen gestroomd, men keer op keer in de binnenstad nog aan den ouden glorie-tijd wordt herinnerd. ☒ 't Zijn vooral de grachten die ons deze aandoening geven en in 't bijzonder de *Oude Gracht*, met haar wonderlijke onderstraatsche pakhuizen, haar werven en fraai gewelfde bruggen, die ter lengte van bijna een half uur, de stad in twee helften deelt. ☒ In geen stad van Nederland kan de hemel zóó teeder-blauw boven een gracht staan. Zien wij in Holland, in Zeeland het licht klaar zich uitgieten over land en over steden, hier in het verder van de zee gelegen Utrecht kan de hemel zoo lief, zoo droomerig-blauw zijn, zoet als op een schilderij van een middeleeuw'sch meester. Op deze gracht, waar men wijd en ruim den hemel kan inschouwen, en vóór zich hóóg den domtoren rijzen ziet, wordt men niet zelden herinnerd aan dat juweel der middeleeuwen „de aanbidding van het Lam”, waarop wij Utrecht's toren zien afgebeeld tegen een zacht-blauwen hemel, naar het schijnt als het middelpunt van de gansche christenheid. ☒ En dan de bruggen, die van afstand tot afstand de beide straatkanten met elkander verbinden!, hoe zeer versterken die den ouden indruk van het geheel. Met prijzenswaardige zorg doet het stadsbestuur deze zeldzame bouwwerken onderhouden. En het geld voor dit onderhoud uitgegeven is wél besteed, want zónder deze bruggen zou de gracht zeker de helft van haar bekoring missen. . .

☒ Langs dit schoone water stonden voorheen de versterkte woningen van de voorname Utrecht-sche geslachten gebouwd. De edellieden, die daarin woonden, dreven meestal ook handel zoodat hun woningen en pakhuizen, natuurlijkerwijze aan deze gracht (in vroeger tijd de hoofdstroom van den Rijn) waren gesticht. Hier woonden de Frese's, de Draeckenborchen, de Taedsen, de Ruten- en de Lichtenbergen, families, die weleer op velerlei wijze in stad en Sticht van zich hebben doen spreken. ☒ En in de omgeving der Vischmarkt, binnen het gebied van den burcht Trecht, rezen de zware muren van het keizerpaleis „Lofen”, en de hooge spitsen en daken van het Bisschopshof en van de beroemde abdij van Sint Paulus. Het gedeelte van de hedendaagsche Oude Gracht, in welker nabijheid deze gebouwen zich verhieven, vormde eertijds de Westelijke gracht van den frankischen burcht ¹⁾ en sloot nabij de Ganzenmarkt aan bij den Rijn, die, komende

¹⁾ Volgens veler oordeel was zij te voren reeds de „fossa” van de Romeinsche sterkte, die ter plaatse van den Frankischen burcht zou hebben gelegen.

Foto C. Steenbergh.

UTRECHT. DE OUDE GRACHT NABIJ DE VIEBRUG.

uit de richting dier straat, langs het tegenwoordige neder-einde van de Oude Gracht, zijn weg vervolgde tot aan de Waterstraat. ☒ De ruige schoonheid van al deze oude gebouwen is reeds lang verdwenen — alleen in den kelder van een huis tusschen Domkerkhof en Vischmarkt vindt men nog enkele zuilenrijen van het oude „Lofen” —, maar de burchtgracht is gebleven. Ook de meeste koopmansburchten vielen onder sloopershanden, doch sommigen daarvan bleven nog min of meer in stand. 't Beste „Oudaen” nabij de Viebrug, al zij 't ook dat de restauratie van dit huis niet op de meest oordeelkundige wijze is geschied. Verder herkent men in het hooge huis, naast het postkantoor, nog het oude „Draeckenborch” en in het geheel gepleisterde gebouw op den hoek van de Ganzenmarkt, het huis „Keijserrijk”. En zoo vindt men tusschen de Stadhuis- en Viebruggen nog wel meer van die zeer oude woningen als „Proeysenborch”, „Fresenburch”, „'t Kasteel van Antwerpen” en „Blanckenburch”; maar men dient bij het zoeken naar dezen meer te letten op de namen, die op de straatgevels zijn vermeld, dan op die gevels zelf, aangezien zij onherkenbaar zijn veranderd. ☒ Niet alle steden in Nederland zullen kunnen bogen op een gracht van zoo hoogen ouderdom gelijk Utrecht in haar Oude Gracht bezit. Want zooals wij zooeven zagen, is het nedereinde van dit water een overblijfsel van den vroegeren hoofdstroom des Rijns en daarmee de noordelijke grens van het Romeinsche rijk. ☒ Nabij den lateren Servaastoren, stroomde deze rivier oud-

Foto C. Steenbergh.

UTRECHT. DE NIEUWE GRACHT.

tijds Utrecht binnen, de richting volgend van de Nieuwe-gracht, Achter-Sint-Pieter, Minrebroedersstraat, Ganzenmarkt en verder langs de Oude Gracht tot aan de Waterstraat. Opgegraven schoeiingen, scheepsankers en gezonken vaartuigen, hebben meer dan eens de waarheid van een en ander aangetoond. ☞ Tengevolge van het delven van eene nieuwe afwatering in de 13e en 14e eeuw, liep deze oude Rijnak tot aan de Ganzenmarkt toe, allengs droog. Zoo kon men reeds aan het einde der laatstgenoemde eeuw spreken van „De Oude Delle” (het oude dal of bedding), en in de jaren 1391—'93 groef men in dit gebied de *Nieuwe Gracht*. ☞ De zeer fraaie afbeelding op bladz. 388, die ons dit grachtje in herfststooi laat zien; de werven bestrooid met „gheluwe en roden goude”, overdrijft niet in het minst de schoonheid van dit stille water. ☞ Minder ruim, minder levendig ook dan de Oude Gracht met

haar winkels en mode-paleizen, is dit watertje van een voorname rust. Langs dit grachtje moet men op Mei-avonden gaan om de domklokken te hooren beieren. Hier waart nog immer iets van den geest der lang voorbije eeuwen . . . En ook hier weer die merkwaardige onderstraatsche kelders en beplante werven. Doch schepen ziet men er zelden meer. ☞ Aan deze gracht woonden tot voor korten tijd vele voorname families, en deze zijn nog wel niet allen naar landhuizen in den omtrek verhuisd, maar al meer toch krijgen die ruime woningen eene andere bestemming, verschijnsel dat zich ook overal elders in de binnensteden voordoet. ☞ Behalve een fraaie woning van klassicistisch karakter en eenige andere gevels uit de 17e en 18e eeuw, ziet met ook aan deze gracht nog een grauwegepleisterd getrapgeveld gebouw, met een gothischen Sint-Maarten-steen in den gevel. Dit is het oudste huis in dezen omtrek, „Loenersloot” genaamd. Tot voor eenige jaren waren daarbinnen de oudheidkundige schatten van het Aartsbisdom geborgen. ☞ Aan het aloud gebruik, om het bijzonder gebied der kapittelkerken van muren of slootten te omringen, danken wij het bestaan van nog een derde grachtje binnen Utrecht: de *Kromme Nieuwe Gracht*. ☞

Nadat Bisschop Bernulfus in den jare 1045 de Sint-Pieterskerk had gewijd, werd deze gracht om het bij die kerk behoorend gebied gedolven. Zoowel kerk als gracht hebben tot in onze dagen toe voortbestaan, doch het aan de binnenzijde van het water gelegen terrein is in den loop der jaren geheel en al veranderd. De huizen-claustraal, die in een wijden boog om de kerk stonden heengebouwd, en waarin de kapittelheeren woonden, zijn allengs gesloopt en nieuwere woningen hebben hun plaats ingenomen. Maar één geestelijk-huis is er toch, de eeuwen door, blijven bestaan, hoewel het ook reeds sedert onheuglijke jaren van bestemming is veranderd, te weten het door den in Utrecht geboren Paus Adriaan VI gestichte „Paushuize”. Reeds langer dan een eeuw zetelt in deze woning de bestuurder van het Gewest. ☞ Al moge dan ook de aanblik dezer gracht gedurende het negenhonderd-jarig tijdperk van haar bestaan, geheel en al van karakter zijn veranderd, toch gaat van haar nog altijd eene ongemeene bekoring uit. Fraaie oude woningen ziet men er langs rijzen, en boomen die breed en hoog boven het water

kronen. Veel brugjes vindt men daar ook, en hier en daar, waar de ruimte het toelaat, smalle werfjes en kelders. Maar het geheim dezer bekoring is vooral gelegen in de schoone kromming van dit grachtje, welke den volksmond spreken deed van „den regenboog van Sint Pieter”.

DEN UIJL.
(Slot volgt).

Een kleine kwelgeest van de Surinaamsche Wildernis.

HET was op een gloeiend heeten Novemberdag van het jaar 1900, dat ik in de hut, die mij gedurende een verblijf in het Surinaamsche Indianendorp Koffi-hei aan de Cottica-rivier tot woning zou dienen, en

die Marius, de kapitein van het dorp, met vrouw en kinderen tijdelijk voor mij had verlaten, na een overvloedig maal mijn hangmat had opgezocht en sicsta hield. ☞ De zon brandde fel boven het helwitte zand, waarop de Indianen hun woonplaats hadden gekozen. Nog nauwelijks was ik ingeslapen, toen ik plotseling door een hevig jeuken, gevolgd door stekende pijn in mijn enkel werd gewekt. De pijn was zóó venijnig, dat ik mij in een oogwenk had opgericht en tot inspectie overging. ☞ Wat was dat? De plek, waar ik de pijn had gevoeld, zag ik tot een donkere, erwtgroote verhevenheid opgezwollen. Mijn kok, een merkwaardig type, voortgesproten uit het huwelijk van een voormaligen negerslaaf en een chineesche vrouw, was, als gewoonlijk, dadelijk bij de hand, toen ik hem riep. Hij, de man van rijke oerwoudervaring, had onmiddellijk gezien wat mij scheelde en alsof hij er schik in had, dat ik met een nieuwen kwelgeest van de Surinaamsche wildernis had kennis gemaakt, riep hij schaterlachend uit: een *Zika!* Ook de drie fransche gedeporteerden, die uit het bagno van Cayenne gevlucht waren en er de voorkeur aan gaven, voor de Indianen als slaven te blijven werken, dan de kans te loopen, in handen der Nederlandsche politie te vallen, hadden eveneens schik

in het geval, dat een hunner geestig deed uitroepen: „c'est chic d'avoir un chique”. — Het was dus een zandvloo, die mij de eer van een bezoek had aangedaan en die met haar spitsen snavel, door de kleeren heen, de voethuid was binnengedrongen en de stekende pijn had veroorzaakt. ☞ Mijn tijdelijke buurmeisjes Aloena, Aide en Joeni, die zich eveneens op het heetst van den dag in hare hut ophiielden, kwamen op den uitroep van den kok dadelijk op mijn hangmat toegesnel, en na eveneens het bewuste plekje te hebben geïnspecteerd, trok Aloena, de oudste van het drietal, het instrument, dat de Indiaansche vrouwen en meisjes ter verwijdering van zandvlooiën steeds bij zich dragen — n.l. een door de onderlip gestoken speld, die met den kop naar binnen gekeerd, tegen de kin aanligt — uit haar lip en begon, zonder mijn toestemming te hebben gevraagd, de huid voorzichtig los te maken, ten einde den kwelgeest bloot te leggen. Nadat Aloena zich van het resultaat van haar werk overtuigd had, nam Aide de arbeid van haar over, door den inhoud voorzichtig uit te knijpen, waarna

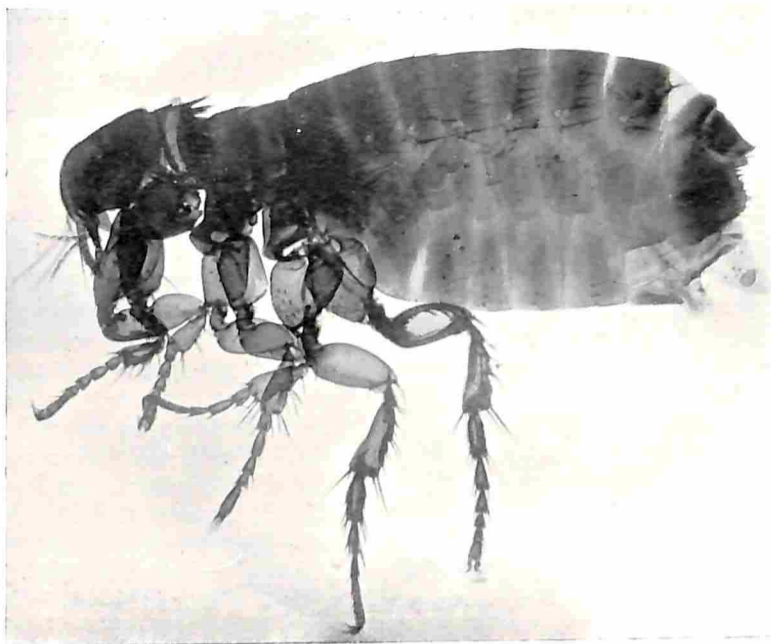

Foto C. Steenbergh.

UTRECHT. DE KROMME NIEUWE GRACHT.

Joeni, die blijkbaar ook haar aandeel aan de operatie wilde nemen, met een weinig asch kwam aandragen en deze bij wijze van ontsmetting over de wond heenwreef. ☼ De meisjes vonden het blijkbaar zóó natuurlijk wat ze hadden gedaan, dat zij zich na den gunstigen afloop der operatie zóó haastig verwijderden, dat zij mij den tijd niet gunden, haar voor het verrichte liefdewerk te bedanken. Inderdaad behoort het tot de vele dagelijksche werkzaamheden der Indische vrouw, de mannelijke leden harer familie van de lastige zandvlooien te bevrijden. Komt het ons dan niet vanzelfsprekend voor, dat het buitengewone plichtsbef, dat wij bij haar aantreffen, medebrengt, dezen dienst ook tot hare blanke gasten uit te strekken? ☼ Wat voert deze vloer nu in de huid uit, en van waar komt het, dat de huid op de geïnfecteerde plaats tot erwtgrootte opzwellt? — De zandvloo (*Sarcoptysylla penetrans* L.) is een vertegenwoordigster eener afzonderlijke familie (*Dermatophilida* = huidliefhebbers) van de insektenorde der Vlooien. Deze soort is kleiner dan onze bekende springer (*Pulex irritans*). Mannetje en wijfje gelijken oorspronkelijk op de menschevloer, doch zijn niet donkerbruin, maar geel van tint. Ook de zandvloo is een springer, hoewel zij het in deze kunst niet zoo ver gebracht heeft als onze bekende plaaggeest, die sprongen van een halven meter uitvoert — wat voor een volwassen mensch van 1.60 M. een sprong zou betekenen van 400 M.! Zoover springt haar verwante, de zandvloo niet, hetgeen reeds uit hare zooveel minder ontwikkelde achterpooten blijkt. ☼ Maar de zandvloo verschilt nog in een ander opzicht van onze onaangename gast; zij blijft niet, zooals deze en andere op allerlei dieren, als honden, katten, muis, rat, vleermuis levende soorten, steeds haren gastheer of haar gastvrouw getrouw, komt n.l. niet slechts „buiten”, wanneer ook haar voeder of voedster zich naar buiten begeeft, doch zij is in den volsten zin des woords een „buitenvloer”. Zij vagabondeert op zandgronden, die tusschen den 29° Z. B. en 30° N. B. gelegen zijn, en overvalt menschen, apen, honden, varkens en vele andere dieren, die haar springterrein betreden, en doet zich aan hun bloed te goed, om wêr vrij rond te zwerven (springen), totdat de honger haar wêr begint te kwellen. ☼ Tot zoover is de zandvloo voor haar gastheer of gastvrouw minder onaangenaam dan de menschevloer en de aanverwante soorten harer familie, die van het vagabondenleven den brui geven en ten doode zijn opgeschreven, wanneer zij na den dood van haar verzorger of verzorgster niet heel spoedig een slachtoffer vinden, dat zij kunnen bespringen ¹⁾. ☼ Kwaadaardig wordt echter de vrouwelijke zandvloo, wanneer hare eieren bevrucht zijn. Zij boort dan met hare tot een puntigen snavel vergroeide monddeelen door de voetbekleding heen in de huid, en nestelt zich het liefst onder de nagels der teenen. Zij overvalt ook verschillende dieren, zooals apen, honden, schapen, varkens, en zoekt er vooral den snuit en de omgeving der oogen op. ☼ Eenmaal de huid binnengedrongen, begint door de ontwikkeling der eieren het achterlijf van de vloer sterk op te zwellen, totdat het de grootte van een kleine erwt ($\frac{1}{2}$ cM.) bereikt heeft. Het geïnfecteerde lichaamsdeel is dan ontstoken; men voelt een hevig jeuken en stekende pijn, en er kan zelfs ettering intreden, wanneer de vloer niet spoedig verwijderd en de wond grondig gereinigd wordt. Nalatigheid kan zelfs tot het afvallen van teenen leiden en naar beweerd wordt, den dood ten gevolge hebben. ☼ Het uitkomen der larven vindt, zooals latere onderzoekingen hebben geleerd, buiten het lichaam van den gastheer (-vrouw) plaats. De moedervloer sterft n.l., nadat de rijpe eieren allen naar buiten zijn gekomen, en wordt dan met den etter, die met de ontsteking niet zelden gepaard gaat, verwijderd. ☼ Hoewel het oorspronkelijke vaderland der zandvloo Tropisch Amerika

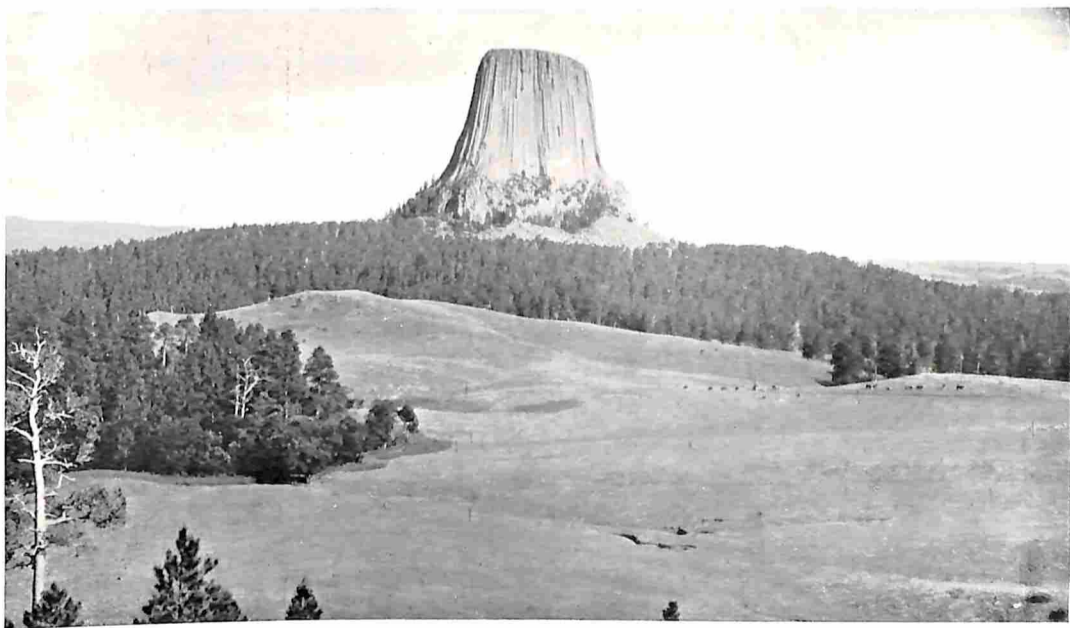
¹⁾ Het wekte daarom de belangstelling der dierkundigen, toen aan het Middellandsche Zee-strand bij Cette en Montpellier groote rondspringende vloer werden gevonden. Nader onderzoek leerde echter, dat men hier met buitengewoon vette exemplaren van de gewone menschevloer te doen had, afkomstig van de talrijke baders, die tijdens het bad hunne kleeren op het zand achter hadden gelaten.

DE MENSCHENVLOER, *PULEX IRRITANS*.
FOTO VAN EEN MICROSCOPISCH PREPARAAT.

is, heeft het ongedierte later zijn weg naar andere tropische landen gevonden. In 1872 moet een Engelsch schip, dat ballast naar West-Afrika vervoerde, de zandvloo als onaangenaam geschenk naar de Negerbevolking van de kuststreken hebben overgebracht en van hieruit heeft zij zich in den loop van 25 jaren langs de karavaanwegen en langs andere verbindingswegen door geheel Aequatoriaal-Afrika tot zelfs naar de Oost-Afrikaansche kust verbreid. ☼ Machteloos stond de negerbevolking tegenover deze nieuwe plaag, die de blanke binnendringers over haar brachten, ja, de zandvloo moet zelfs de oorzaak geweest zijn van de ontvolking van een aantal negerdorpen om het Victoria-meer, terwijl er tijden zijn geweest, dat een derde deel der mannelijke bevolking van sommige dorpen niet in staat was als dragers dienst te doen. ☼ Ook door de Surinaamsche negers, de afstammelingen der eertijds uit Afrika aangevoerde slaven, wordt de „Sika” zeer gevreesd, vooral ook omdat het donkere puntje op de huid, de plaats waar het zandvloerwijfje zich heeft ingeboord, bij den neger minder goed waarneembaar is dan bij den blanke, hetgeen de verwijdering moeilijker maakt ¹⁾. ☼ Dat ik onder den rijken schat van zinrijke spreekwoorden (Odo's), die ook de Surinaamsche neger voor ieder voorval en voor iedere omstandigheid in het leven steeds bij de hand heeft, en die van zijn groote levenswijsheid blijk geven, niet tevergeefs heb behoeven te zoeken naar een Odo, die aan de zandvloo ontleend is, lag voor de hand. Met hun „Sika taki: mi lobbi soema, ma soe-

¹⁾ Vraag ook Nederlanders, die langen tijd in Suriname verblijft hebben gehouden of zij niet eens op onaangename wijze met de Sika kennis hebben gemaakt. In de meeste gevallen zult ge een bevestigend antwoord krijgen.

HET DEVILS TOWER NATIONAL MONUMENT.

ma no lobbi mi" (De zandvloo zegt: Ik houd van de menschen, maar de menschen houden niet van mij) willen zij kernachtig uitdrukken: Uwe vriendschap is grove eigenbaat; gij houdt alleen van U zelf. Daarom zal ik haar niet beantwoorden".

Het Devils Tower National Monument.

HET Devils Tower National Monument, op de vorige bladzijde afgebeeld, ligt in den Amerikaanschen staat Wyoming en bestaat uit een rots-toren van 1200 voet hoogte, van vulkanischen oorsprong. De toren steekt 600 voet uit boven de omringende rotsen, welke zelf wederom 600 voet boven de in de nabijheid stroomende Belle Fourche rivier liggen. De natuur heeft dezen toren in een grilligen vorm geschapen: loodrecht verheffen zich de zuilen en kolommen omhoog; aan den voet van de rots loopen deze kolommen uit in een zandsteen-formatie. Het geheel maakt een onvergetelijken indruk. De groote kolommen vertoonen meestal den vorm van een vijfhoek, hoewel enkele vier of zes zijden hebben. Elke kolom is ongeveer 2 Meter in doorsnede en tezamen vertoonen zij, van een grooten afstand gezien, veel overeenkomst met een bundel lucifershoutjes. De eigenaardige, vormlooze massa aan den voet van deze kolommen is ontstaan, toen de gloeiende gesteenten afkoelden. Toen de Indiaan nog heer en meester in de groote, uitgestrekte vlakke was en als echte nomade, voortdurend her- en derwaarts trok, diende deze toren hem als gids in de eindelooze vlakten. Onder de Indianen bestond een legende omtrent het ontstaan van dit wonderlijke product van vulkanische werkzaamheid.

Eens op een dag, toen drie Sioux-meisjes wilde bloemen plukten, werden zij aangevallen door drie beren. De meisjes vluchtten op een groote rots, welke echter ook door de beren beklommen kon worden, daar zij lange scherpe klauwen hadden. De goden zagen, dat de wilde dieren van plan waren de meisjes te verscheuren en lieten de rots snel hooger groeien. Doch hoe snel de rots ook groeide, de beren volgden de opwaartsche beweging. Eindelijk waren de dieren zoo uitgeput, dat zij naar beneden stortten; de menschen waren gered. De meisjes vluchtten toen uit wilde bloemen een touw, waaraan zij zich naar beneden lieten zakken. De legende verklaart de kolom-vorming als zijnde ontstaan door de scherpe klauwen der beren. Ook vertellen de Indianen, dat tijdens een onweer de god van den donder op zijn machtigen, zich op den top bevindenden, trommel slaat, waardoor het geluid ontstaat. Ook voor de eerste blanken, die in de toen onbekende oorden doordrongen, is deze Devils Tower van veel nut geweest; later, tijdens de oorlogen tegen de Sioux en Crow Indianen, konden de bevelhebbers der Amerikaansche troepen van dezen toren gebruik maken als gids, welke in enkele richtingen tot op een afstand van 160 K.M. zichtbaar is. In 1906 werd de toren met omgeving door de Regeering der Unie aangekocht en vormt sindsdien een National Monument.

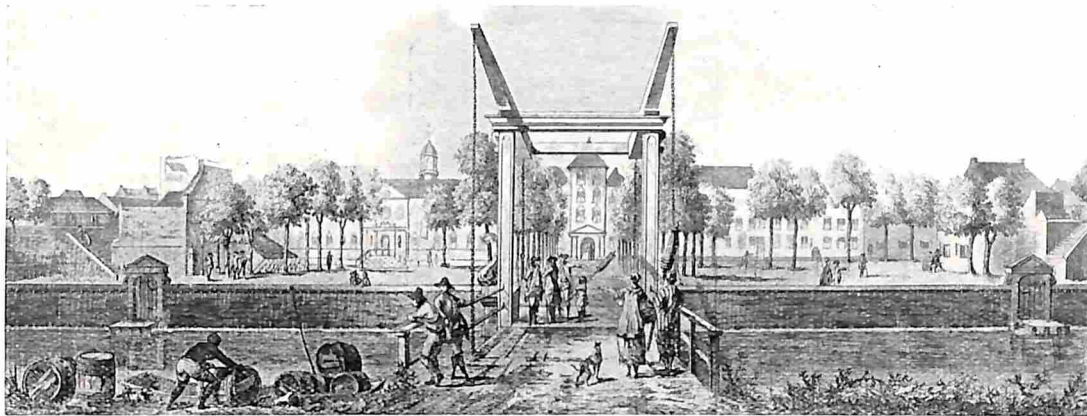
F. S. BOSMAN.

INDISCHE BRUGGEN.

IN het Hollandsche stadsbeeld of ook in het Hollandsche landschap zou een Indische brug, gelijk inboorlingen die bouwden, kwalijk passen; een noordelijk klimaat en verkeerswezen stelde andere eischen dan die in een tropisch land. In dit laatste waren de kleinere bruggen veelal gemaakt van de materialen, welke het land in overvloed opleverde, n.l. hout en bamboe met rotan als bindmiddel. Soms ook atap (gedroogde palmbladeren) wanneer men de brug, door een daarboven geplaatst afdak, wilde beschutten tegen de tropische slagregens. De constructie van zoo'n

inlandsch maaksel was meermalen te bezichtigen op koloniale tentoonstellingen, bij de aldaar ingezonden modellen. Op die van het jaar 1883 te Amsterdam zag men er ettelijke. Daar was er een geheel van bamboe vervaardigd, zooals er vonden, doch tusschen landhoofden van kunstmatige lava. Een andere en begaanbare brug bevond zich in het tentoonstellingspark over een vijver of kanaal, doch hier werd het Indische cachet alleen teweeggebracht door de bamboe-leuning, en deze was nog afkomstig van een Amsterdamschen fabrikant van rustieke werken. Ofschoon zulke bruggen slechts door gewone, niet geschoolde inlanders werden vervaardigd, waren ze, vooral de hangbruggen, vaak vernuftig saamgevoegd; de Javaan bezat daarvoor een natuurlijk overleg en handigheid. 't Was te zien b.v. aan het model van een hangbrug uit de residentie Palembang, die van telegraafdraad vervaardigd was, van een andere uit rotan gevlochten, terwijl een derde bestond uit een paar zware, van *idjoek* ineen-gedraaide kabels, waarop een vloer van gespleten bamboe was bevestigd. Bij grotere bruggen werden ook deugdelijker materialen gebezigd, zooals te zien was aan het model van een brug over de rivier van Keboemen (Bagelèn) waarvan de onderbouw bestond uit twee bogen van trachiet en de bovenbouw van gebakken steen; een model op $\frac{1}{50}$ van de ware grootte, vervaardigd door een opziener van den Waterstaat. Van een andere brug te Amoerang (Menado) was alleen de fotografie ingezonden. Deze was 80 M. lang, toegerust met steenen landhoofden en ijzeren schroefpalen. De primitieve bamboebruggetjes van het binnenland waren te allen tijde begaanbaar voor den blootsvoets gaanden inlander,

wiens bewegelijke voetspieren het evenwicht wisten te bewaren zelfs op een enkelen bij wijze van vonder gelegden bamboe. Maar voor den geschoeiden Europeaan, die niet van kindsbeen af in zulke equilibristische toeren geoefend was, kon de overgang vaak hachelijk genoeg wezen.

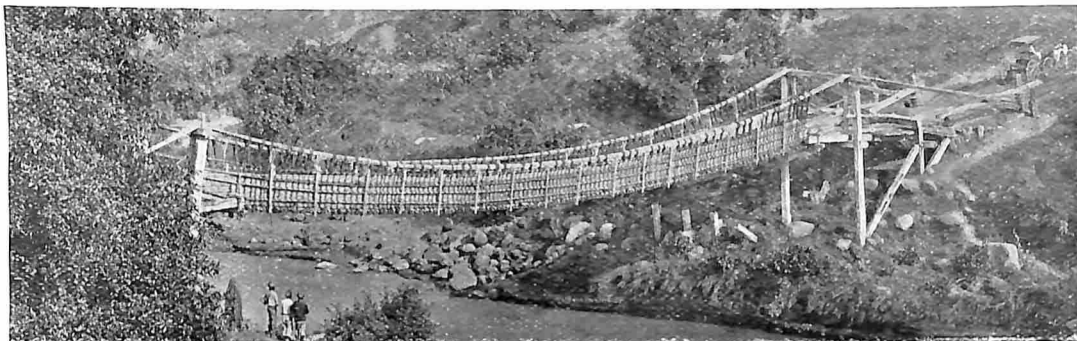
INDISCHE BRUGGEN. DE OPHAALBRUG VOOR HET KASTEEL VAN BATAVIA.

Toen Multatuli nog als controleur 2de klasse was toegevoegd aan den resident van Krawang, en eens te paard van Poerwarta naar Buitenzorg reisde, schreef hij in 1845 uit deze plaats aan zijne toenmalige verloofde, de bekende Tine: „Ik ben gisteren geheel mouillé hier aangekomen, ik had regenbuyen onderweg gehad die zoo hevig waren dat ik niet zien kon; ik reed op goed geluk voort zonder mijn jongen, die mij uit het oog had verloren. Na eenigen tijd dwalens — ik was van den weg af — kwam ik voor de rivier waarover een bamboezen vlot ligt, doch bemerkte tot mijn leedwezen dat ik den regten weg geheel gemist had; er was geen vlot te zien en alle middel van traject bestond in een hoogzwevend bamboezen bruggetje, dat op eene *tant soit peu* Amerikaansche wijze over de rivier was geslagen en aan de Zwitsersche Duivelsbrug herinnerde. Gij kunt u geen idee maken van de massa water, die hotsend en klotsend en schuimend en stuivend aanstroomde — de weg zelf was rivier geworden. Het was een vreeselijk gezicht. Ik had grooten lust er in te gaan om er, te paard schuins met den stroom afdrijvende, zwemmende over te komen. De inlanders, die ik daar aantrof, raadden het mij af; de schuimende stroom scheen mij toe te roepen: „gij durft niet!" O, ik wilde zoo gaarne! Luister wat ik gedaan heb. Ik bragt mijn paard bij een chinees die daar woont, en ging bedaard te voet het bruggetje over omdat gij begrijpt het wel, mijne lieve, omdat ik aan zekere dame beloofd heb mij niet te wagen. Geloof toch niet dat ik mij hiervan eene verdienste maak, het is slechts om u te doen zien hoe lief ik die zekere dame heb. Ik kon mij niet weerhouden op het midden der brug staan te blijven om naar het water te kijken, dat mij kokend en stroomend uitlachte". Als er nu eens een bandjir kwam — had Multatuli kunnen denken. Dan zou dat water hem eerst recht „uitgelachen"

hebben. D.i. de geest die, volgens het Javaansche volksgeloof in het water huiste en die, ook bij een kalmen stroom, er steeds op bedacht was om de menschen, vooral kleine kinderen, in het graf te brengen. Inderdaad was voor de bruggen in het binnenland, die over snelstroomende en diepingesneden rivieren waren gespannen, het grootste gevaar gelegen in de bandjirs. D.i. in de stortvloed die, wanneer hoog in 't gebergte de tropische slagregens waren gevallen, plotseling kwamen opzetten, de tot dusver holle en bijna ledige rivier-

bedding vulden en groote steenklompen zoomede ontwortelde boomstammen met zich sleurden, welke dan als stormrammen tegen de pijlers der bruggen beukten. Tegen den vliegende stroom en de meegevoerde projectielen waren in den regel slechts weinig bruggen bestand. ☒ Zoo werd b.v. een houten brug van 50 M. lengte, die bij Brebes (Tegal) over de breede kali Pamali was geslagen, meer dan eens door de bandjirs verbroken en meegevoerd, ofschoon die brug juist met het oog op het bandjir-gevaar 12 M. boven den gewonen waterstand was gelegd en door 50 zware balken geschoord werd. Nog langer was de brug over de kali Brantas bij de hoofdplaats Kediri, een van de langste op Java, n.l. 165 M. Doch de Brantas was te samen met de Solo de voornaamste rivier van Java en in den regenmoesson kwamen vaak watermassaas aanzetten, die aan deze brug voor 't minst groote schade toebrechten. Bij de uitbarsting van den beruchten Keloet-vulkaan in 1848 werden de jukken, waarop de brug rustte, in het middengedeelte geheel vernield door de zware, met wortel en tak meegevoerde boomstammen, die er voortdurend tegenaan botsten. De nog overeind gebleven gedeelten van de brug werden toen verbonden door een noodbrug van gevlochten bamboe, totdat in 1856 een aanvang werd gemaakt met een steenen brug, rustende op negen bogen. Een dergelijke brug werd ook gelegd over de kali Troentoeng bij Ambal, in de residentie Bagelèn; een der bogen met eene spanning van 34 M. „Zij neemt een eereplaats in”, getuigde een tijdgenoot, „onder de bruggen dezer residentie, waarvan verscheidene als meesterstukken van architectuur geroemd worden”. ☒ Hetzelfde mocht ook gezegd worden van de brug over de Brantas-rivier tusschen Ngoedjang en Toeloeng Agoeng, in de residentie Kediri. Dit was een z.g. Amerikaansche brug ter lengte van 46 schreden, waarvan de uiteinden ver over de oevers der rivier heen reikten, zoodat bij springvloed de stroom ruimte had om buiten die oevers te treden zonder aan de brug veel schade te doen. 't Was als 't ware een koker of tunnel van traliëwerk, zwak en broos op het oog, maar door de wijze waarop de drukking verdeeld was, van een groot weerstandsvermogen. „Deze”, schreef prof. Veth in zijn *Java*, „was de eerste en misschien de beste Amerikaansche brug, die op Java gemaakt werd en het werk van een jong ingenieur, S. K. Hein, die hare voltooiing slechts korten tijd overleefde. Zij draagt aan hare beide uiteinden het cijfer 1843 als het jaar der stichting, maar terecht merkt de heer Rigg op dat men daarevens den naam van den bouwmeester had behooren te plaatsen. Doch men heeft in de Indische ambtenaarswereld niet veel begrip van het *honor alit artes* (de eer voedt de kunsten) en vooral in ondergeschikte betrekking mag men er zelden veel eer van zijn werk genieten en moet men die overlaten hetzij aan zijn chef, hetzij aan het abstracte begrip van een corps waartoe men behoort”.

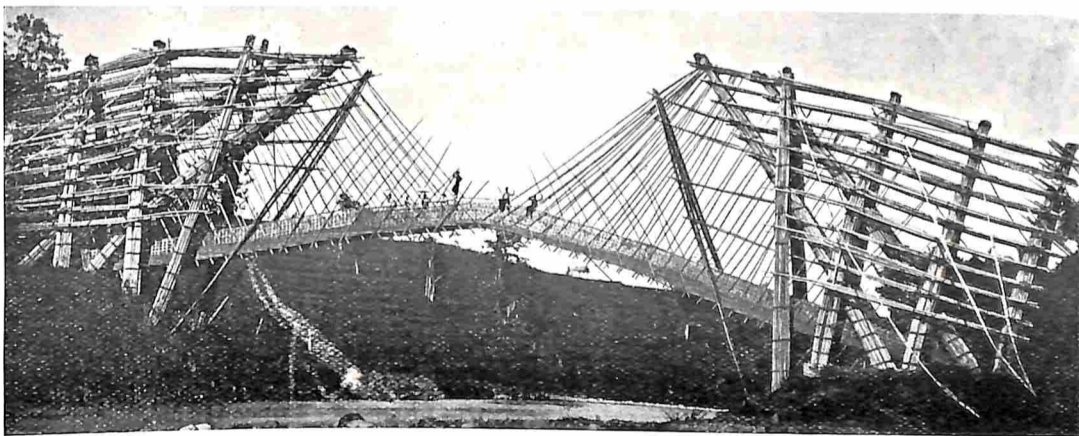
☒ In het oude Batavia werden door het geslacht van de 17de eeuw bruggen gebouwd van vaderlandsch model; zooals b.v. aan den Grooten Boom, waar men een dubbele ophaalbrug zag, die wel van een Amsterdamschen buitensingel overgebracht scheen te zijn. Heeren heemraden bouwden hunne bruggen naar de wijze der vaderen, zooals zij die over Hollandsche grachten en singels hadden zien leggen. Ds. Valen-

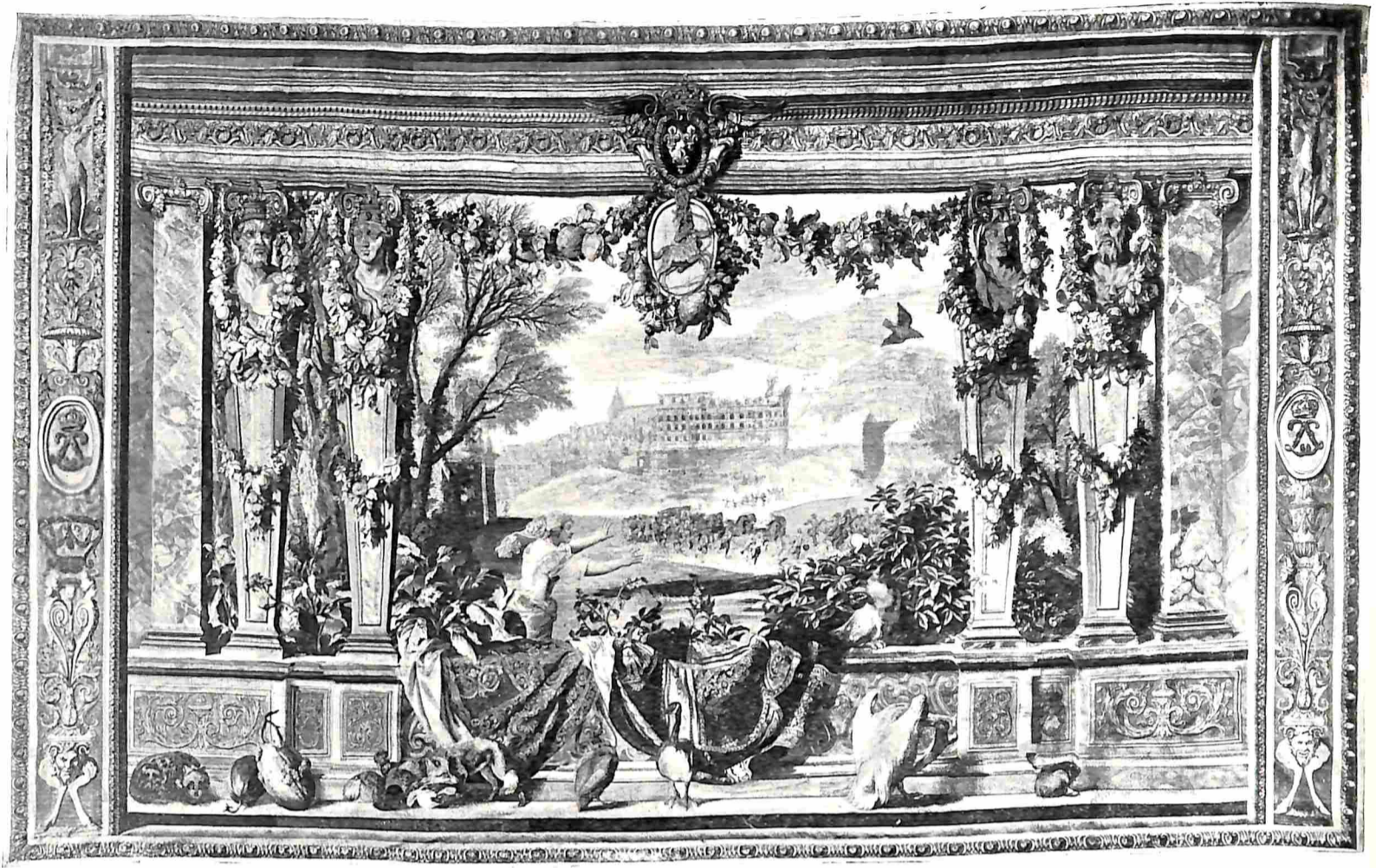
INDISCHE BRUGGEN. ROTTANHANGBRUG TE GLONDONG.

tijn beschrijft in zijn bekend standaardwerk het grachtenstelsel, gelijk het in zijn tijd te Batavia bestond, waarbij hij nauwkeurig vermeldt hoeveel bruggen iedere gracht had. En verder: „Alle de bruggen over deze grachten maken samen een getal van 56 uit, waarvan de meeste zeer net van koraalsteen opgebouwd, en van zulke overwelfde boogen voorzien zijn”. ☒ Doch hij vergat niet het ongerief van die grachten te vermelden, welke al evenzeer naar eigen lof rieken als zoovele in 't vaderland, en welke eigenlijk als openbare riolen dienden in een stad, welke aan niets zoozeer behoefte had als aan een behoorlijk Liernur-stelsel. Daarover schreef de „neerstige” predikant: „Hoe groot is, en ook het verquikkend en groen gezicht van de boomen daarlangs geeft, hebben egter diegene, die op die grachten wonen, een groot ongemak van de muggen, die daar onder die boomen, en van wegen de modder der grachten menigvuldiger dan in de straten zijn; en nog een veel grooter des avonds ten negen uren, wanneer de huisslaven gewoon zijn de bali's en tobbens met menschen-drek (alzo men er geen onder de aarde gegravene secreten heeft) buitenshuis te brengen, en of in die grachten, die dog uitgebaggerd moeten worden, of wel in eenige schuiten der Chineezen, die dat komen afhaalen, uit te gieten; dat dan, gelijk men denken kan, een zeer vuile lugt geeft (dat bij den Portugeeschen naam van *joela novi horas*, dat is de negen uren bloemen, bekend is); waarvan men, in een straat woonende, zooveel niet weet, hoewel die in den heeten tijd en bij sterke winden, vooral wegens 't meenigvuldig rijden van de koetzen, geweldig door 't opvliegende stof geplaagd werden, zoo zij 't zelve niet dagelyks door hunne slaven laten begieten”. ☒ Het grachtwater werd ook nog verontreinigd door den afval, afkomstig van de groente- en andere kramen, welke de neringdoenden op de bruggen plachten te zetten, ofschoon de baljuw behoorde te zorgen dat daar geene „bottiques ofte kraemen” stonden. Doch het door Valentijn geschetste euvel was het ergste; en zoo kon 't gebeuren dat de burgerij angstvallig de Bataviasche bruggen vermeed op den tijd, wanneer zoo'n Chineesch konvooi met de vaten der oneere er onderdoor placht te varen. Of ook dat de Bataviasche dames, wanneer ze na 9 uur over zoo'n brug kwamen, van de slavin achter zich haastig den reukflacon overnamen, of anders tegen hun gezellin iets dergelijks zeiden als Gretchen in *Faust*: „Nachbarin! Euer Fläschchen!”

S. KALFF.

INDISCHE BRUGGEN. HANGBRUG IN BANJOEMAS.

GOBELIN „HET KASTEEL VAN BLOIS OF DE MAAND NOVEMBER” OP DE RETROSPECTIEVE TENTOONSTELLING VAN FRANSCH KUNST IN HET RIJSMUSEUM.

Gobelins op de Retrospectieve tentoonstelling van Fransche kunst.

EEN der zalen in den „Drucker-uitbouw” van het Rijksmuseum, die de schatten der Fransche tentoonstelling herbergt, bevat eenige der fraaiste voortbrengselen op 't gebied der tapijtwefkunst, waarmee de fabriek te Parijs, welke haar naam ontleent aan den 16den eeuwchen Jean Gobelin, zich zulk een wereldvermaardheid heeft verworven. Naast deze fabriek bestond — te Chaillot — sinds den aanvang der 17de eeuw een tapijtweverij, ingericht in een vroegere zeepfabriek en vandaar „la Savonnerie” geheten, die zich speciaal op het vervaardigen van vloertapijten toelagde. ☞ De bezoekers der retrospectieve tentoonstelling van Fransche kunst kunnen een drietal groote en eenige kleinere gobelins bewonderen, benevens een tapijt van de Savonnerie. Het hierboven gereproduceerde stuk, „het kasteel van Blois of de maand November”, is vervaardigd van zijde en gouddraad, en behoort tot de zoogenaamde reeks der Koninklijke Huizen of Maanden, bestaande uit 12 stukken, na 1668 gemaakt naar de ontwerpen van Charles Lebrun. Eenigszins vaag op den achtergrond aanschouwt men het beroemde kasteel van Blois. — Een andere wand (zie de afb. op de volgende bladzijde) is gesierd met een voorstelling van „Don Quichot, dansend op het bal van Don Antonio” tegen een wonderen achtergrond van rose damast. Het behoort tot een in de eerste helft der 18de eeuw vervaardigde reeks van 28 gobelins, die de geschiedenis van Don Quichot in beeld brengen. Het middenstuk werd ontworpen door Charles Coypel, de versiering daaromheen door Belin de Fontenay en Claude Audran. Tegen een derden wand hangt „de triomftocht van Mordechai door Susan (Esther VIII : 15), een gobelin, dat wel zeer sterk aan een schilderij doet denken; het maakt deel uit van de serie, die in zeven stukken de geschiedenis van Esther verbeeldt, en vervaardigd werd naar de ontwerpen van Jean-François de Troy in 1787. ☞ Op den vloer in deze zelfde zaal, en ook op onze afbeelding te zien, ligt een 17de eeuwse schepping van de Savonnerie, gesierd met lofwerk, bloemkransen, koninklijke wapens en medaillons met landschappen. Dergelijke tapijten waren bestemd voor het Louvre of de Tuilleries.

L.

VAN EEN WILDE EEND.

ZIJ waren oorspronkelijk met haar drieën; met het voorjaar in land en sloot eenzaam achtergelaten. Daar troffen haar de vriendelijke bewoners van een nabijgelegen huis aan en namen haar mee naar hun woning. Eén was er al wat grooter, en daar de ondervinding nog niet geleerd had, was zij al ontvlucht nog vóór men er aan gedacht had haar vleugels te korten. Van de beide anderen kon de eene 't in haar gevangenschap op den duur niet bolwerken en besloot haar aan banden gelegd bestaan met een vroegtijdigen dood. Alleen nummer drie hield zich kranig, groeide en bloeide op tegen alle verdrukking in en werd een behoorlijke volwassen wilde eend. Het eenige waar haar gelukkige bezitters zich aanvankelijk wel eens bezorgd over maakten was, dat het dier zoo op 't oog bijna nooit iets at en, hoewel volstrekt niet schuw voor de menschen, toch hun goede gaven voor het meerendeel scheen te versmaden. Doch, waar haar vleugels nu bijtijds ingekort waren, zoodat zij in den afgesloten tuin vrij mocht blijven rondscharrelen, troostte men zich maar met de gedachte, dat zij daar voldoende en meer natuurlijk voedsel zou vinden, temeer waar haar welgedane lichaamsvormen in flagrante tegenspraak waren met haar oogenschijnlijken afkeer tot het opnemen van voldoende voedsel. Zoo was dus de toestand. Edoch, het bloed kruipt waar het niet gaan kan, wat hier zooveel wil zeggen als dat de wilde eend de vrijheid zocht en op een goeden dag verdwenen was. Dat gaf een heele consternatie, doch de in allerijl uitgestuurde speurders hadden haar spoedig in een sloot in het achterland ontdekt, van waar uit het door allerlei listen en lagen weldra gelukte de vluchteling weer naar haar oorspronkelijk domicilie terug te voeren. Maar de mogelijkheid tot het kwaad was daarmede niet weggenomen, want opsluiten in een kooi wilde men niet en in de omheining van den tuin was voor een ondernemende eend altijd nog wel een gaatje te vinden of te maken, groot genoeg om zoo'n ongelukkige vluchteling door te laten. Het gevolg was natuurlijk dat de grap zich net zoo lang herhaalde, tot het dier, door ervaring flinker en zelfbewuster geworden, zich ook niet meer verschalken liet en voortaan het kale veld met sloot bij voortdoring bleef prefereren boven den door de menschen aangeboden luthof. Doch daarmede was alles toch nog niet

ZAAL MET GOBELINS, BEHOORENDE TOT DE RETROSPECTIEVE TENTOONSTELLING VAN FRANSCHER KUNST IN HET RIJKSMUSEUM.

uit. Ook een wilde eend heeft hare hoogere deugden en daartoe behoren in de eerste plaats dankbaarheid en belangstelling jegens degenen, die haar hebben welgedaan. ☼ In de haag aan den achterkant van den tuin was een opening ontstaan en nu kon men onze vriendin herhaaldelijk in de buurt daarvan aantreffen, koekeloerende van tijd tot tijd door dat gat, als wilde zij zich steeds nog van het doen en laten harer vroegere weldoeners op de hoogte blijven houden; doch als men haar maar even naderde, sloeg zij ijlings op de vlucht. Maar de mensch is slim en weldra voerde een listig aangebrachte strik de vluchteling nog eenmaal in de armen harer oorspronkelijke bezitters terug. Het was maar voor kort en tevens voor het laatst, want weldra ontsnapte zij opnieuw. ☼ Nu zwerft zij weer vrij in de achtergelegen landen en slooten rond. Soms komt zij nog wel eens een kijkje nemen, doch zij blijft thans op een behoorlijken afstand van heg en opening. Geen menschelijke list kan meer baten, en weldra zullen de inmiddels opnieuw ontloken slagpennen de vleugels in staat stellen haar lichaam naar onbekende streken heen te voeren. Of zij daar van dan later nog wel eens zal terugkeeren, om een enkele maal weer een kijkje te komen nemen bij wie haar zoo lang verzorgden? BATO.

KONINGEN IN BALLINGSCHAP

door CHARLES G. D. ROBERTS.

(Vervolg).

(29)

ONGELUKKIG voor hem was het de groote eland die het kruiste; en het geluk was volkomen aan den kant van Charley Crimmins, die toevallig getuige was van wat er plaatsgreep, daar aan den oever van dat door de maan verlichte meer. ☼ Charley was op weg naar den bovenloop van de Nipisiguit, toen het hem inviel, dat hij het groote dier dat hem zoo smadelijk verslagen had, nog wel eens wilde zien. Na een reep bast van den dichtstbijzijnden berk te hebben afgetrokken, draaide hij

zich hiervan een „eland-lokker”, en klom toen in een wilg die zich spreidde over den rand van het glinsterende meer. Van die schuilplaats uit begon hij lokkend den langaangehouden, eigenaardigen, zwaarmoedigen roep te doen hooren waarmede de wijfjeseland haar mannetje tot zich roept. ☼ Soms lijkt het wel alsof deze uitgestrekte noorder wildernissen urenlang ontbloot zijn van alle leven. Dan is het alsof een golf van wantrouwen gelijktijdig over alle dieren der wildernis gevaren is. Een ander maal is de onbeduidendste aanleiding voldoende om leven uit de stilte te voorschijn te roepen. Crimmins had zijn bedriegelijken roep nog niet meer dan tweemaal doen hooren toen de struiken achter de smalle oeverstrook luid kraakten. Doch het was niet de groote stier die te voorschijn trad in het maanlicht. Het was een wijfje, dat nader kwam zonder de minste poging om zich te verbergen, en het strand op en neer liep, verbolgen zoekend naar haar denkbeeldige mededingster. ☼ Toen het onrustige dier met haar rug naar hem toegekeerd stond, riep Crimmins nog eenmaal zacht en kort. De koe draaide zich bliksemsnel om alsof zij een slag gekregen had, en het stijve nekhaar ging overeind slaan van jaloersche woede. Maar er was nergens een mededingster in 't zicht en zij bleef volkomen gemystificeerd staan, haar lompen kop schuddend, in het duistere kreupelhout turend, en onstuimig snuivend als daagde zij de onzichtbare rivale uit, te voorschijn te komen. Toen zakte plotseling het van woede stijve haar weder, het was alsof zij inkromp, en met een stuipachtigen sprong rende zij weg uit de buurt van het donkere kreupelhout, en belandde met luid geplas in het ondiepe water langs den oever. Op hetzelfde oogenblik vlogen de zwarte takken uiteen en een reusachtige beer, met de voorpooten opgeheven en de kaken wijd open, stormde te voorschijn. ☼ Teleurgesteld bij het missen van zijn eersten sprong, stormde de beer verwoed op zijn vermeend slachtoffer los, doch de koe, die niettegenstaande al haar schijnbare lompeheid zoo vlug was als een hert, ontweek, zij het dan ook slechts nauwelijks, zijn stormloop, en stormde met ont-

zettende snelheid den oever langs, schoot het woud in en verdween. De beer hield zich aan den waterrand in en wendde zich om, zijn neus hoog in de lucht houdende, alsof hij niet wilde erkennen dat hij het spel verloren had. ☼ Crimmins hief aarzelend zijn geweer op. Zou hij dezen beer neerschieten, of wachten en een weinig later zijn roep nogmaals doen hooren, in de hoop den grooten stier nog te zien te krijgen? Terwijl hij zich nog beraadde, en de groote donkere gestalte in het maanlicht eveneens aarzeld wat hij doen zou, ritselden de struiken en gingen bijna onder hem uiteen, en de geheimzinnige stier schreed te voorschijn met opgeheven kop. ☼ Hij was naar hij meende, afgekomen op den roep van zijn wijfje; doch toen hij den beer zag, kende zijn woede geen grenzen. Ongetwijfeld maakte hij de gevolgtrekking dat de beer zijn wijfje had verdreven. Met een luid gebrul kwam hij aandonderen op den indringer. ☼ De beer was, zooals wij gezien hebben, niet in de stemming om te wijken. Zijn kleine oogen gloeiden plotseling rood van wraakgierige woede, toen hij zich snel omkeerde, en zich, half neerhurkend, gereed maakte om den stormachtigen aanval te weerstaan. In deze houding was al zijn geweldige kracht volmaakt in evenwicht, gereed om te gebruiken in elke richting. Indien de eland een mededinger van zijn eigen soort had aangevallen, zou hij dit gedaan hebben met het gewei omlaag, doch de wapens waarop hij zich verliet tegen alle andere vijanden, waren zijn reusachtige hoeven, die

scherp waren als beitels. Toen hij zijn gemelijk wachtenden tegenstander bereikte, richtte hij zich op de achterpooten op, en verhief zich als een zwart rotsblok dat op het punt staat neer te komen en te verbrijzelen wat op zijn pad ligt. Als heiblokken kwamen zijn voorhoeven neer, waarbij de eene dicht op den ander volgde. De beer zwaaide op zij, licht als een wezel, en ontweek, zij het dan

ook ternauwernood, dien noodlottigen slag. Terwijl hij zich bliksemsnel omwendde, gaf hij een geweldigen zwaai-slag met zijn gewapenden voorpoot tegen den schouder van zijn aanvaller. ☼ Het was een flinke slag. Een gewone elandstier zou erdoor neergeveld zijn, met een verbrijzeld schoudergewricht. Doch deze geweldige stier wankelde slechts en bleef een oogenblik verbaasd staan. Toen draaide hij snel om en schoot op den beer toe met iets als een schorre gil, terwijl zijn oogen vuur schoten van dolle woede. Hij richtte zich niet op om toe te slaan en evenmin liet hij het gewei zakken om zijn tegenstander den buik open te rijten, doch hij scheen van plan zijn vijand te verscheuren met zijn tanden zooals een woedend paard dit zou doen. Bij het zien van zulk een onweerstaanbare woede greep Crimmins onwillekeurig zijn tak steviger beet en mompelde: „Dat is geen eland! Dat is 'n —” Doch vóór hij zijn vergelijking kon voltooien, deed verbazing hem zwijgen. De beer, die niettegenstaande al zijn kracht en gewicht, niet in staat was om den schok van dien rechtstreekschen, ongehooflijk snellen aanval te weerstaan, was omvergegooid en rolde om en om, de lichte glooiing van den oever af. Terzelfdertijd was de eland, verblind door woede, en niet in staat zich in te houden, gestruikeld over een boomstam die in de struiken verborgen lag, en was voorover op zijn neus gevallen. ☼ Volkomen verslaagd door de verbijsterende smadelijkheid van zijn nederlaag, was de beer reeds vóór zijn overwinnaar weder op de been, en ging er van door om een schuilplaats te zoeken, als ware hij een verschrikte rat. Hij vluchtte naar den dichtstbijzijnden boom en dit was, tot Crimmins' misnoegen, die waarin hijzelf zat. De verschrikte

gids krom haastig naar een hooger tak die een flink eind over het water hing. ☼ Voor de groote stier goed en wel weder op de been was, was de vluchteling hem een flink eind vooruit. Doch al was hij in zijn wanhoop ook nog zoo vlug, het noodlot dat achter hem aan kwam donderen was nog vlugger, en achterhaalde hem juist terwijl hij bezig was in den boom te klimmen. Die onverzoenlijke horens doorploegden meedoogenloos zijn achterkwartier tot hij schreeuwde van pijn en angst. Zijn overhaaste klimpartij bracht hem het volgende oogenblik buiten het bereik van deze afstraffing; doch onmiddellijk ging de stier op de achterpooten staan en sloeg herhaaldelijk toe met zijn vreeselijke hoeven, zoodat hij de verminkte achterdeelen van zijn slachtoffer bijna verpletterde. De beer schreeuwde nogmaals luid, doch wist zich vast te houden en trok zich ten laatste op naar een veilige hoogte, waar hij neerhurkte op een tak, erbarmelijk kreunend, terwijl de overwinnaar daar beneden stond te razen. Op dit oogenblik kreeg de beer Crimmins, die strak naar hem zat te kijken, in het oog. Voor het geheel uit het veld geslagen dier was dit een nieuw dreigend gevaar. Met een verschrikten blik kroop hij naar een anderen tak, zoover naar het uiteinde als deze zijn gewicht slechts kon dragen. En daar klemde hij zich vast, ineengedoken en rillend als een jonge hond die slaag heeft gehad, van den man naar den eland en van den eland naar den man kijkend, als vreesde hij dat zij hem te-

zamen zouden bespringen. ☼ Doch Crimmins' sympathie was nu geheel aan de zijde van den ongelukkigen beer, zijn medegevangene, en hij keek op den aanmatigenden tyran beneden hem neer met het oprechte verlangen om zijn trots te vernederen met een geweerkogel. Doch hiervoor was hij een te ver vooruitziende gids. Hij stelde zich tevreden met een beetje lager te klimmen tot hij de aandacht van den

reus op zichzelf richtte en toen liet hij een handvol droge en poedertijne tabak vallen in die snuivende, roode neusgaten. ☼ Dit werd met keurige juistheid gedaan, juist toen de reus den adem inhaalde. Hij kreeg de grootst mogelijke dosis van het scherpe goedje binnen; en onbeduidende zaken als beren en menschen werden onmiddellijk vergeten in de krampachtige niesbuien die hem overvielen. Het was als dreigden zij zijn geweldige lichaam vaneen te rijten. Hij stond er haast bij op zijn kop, en stiet zijn snuit in het vochtige blad, terwijl hij trachtte de kwellende marteling uit zijn neusgaten te verwijderen. Crimmins lachte tot hij bijna uit den boom viel, terwijl de beer vergat te kermen en verschrikt en verbijsterd toekeek. ☼ Eindelijk stak de eland zijn snuit omhoog en begon blindelings achteruit te loopen over steenen en door struiken alsof hij trachtte aan zijn eigen neus te ontkomen. Hij liep achterwaarts pardoos het meer in, waar het ijskoude water een diepte van vier à vijf voet had. De schok scheen hem een idee aan de hand te doen. Hij stak zijn kop onder water en begon hem heftig heen en weer te schudden. Hij snoof zoo geweldig en maakte zulk een lawaai, dat de oevers van het meer ervan weerklonken. Toen sprong hij eruit, den oever weder op en stormde weg door de bosschen, als gonsden hem een millioen paardenhorzels om de ooren. ☼ Slap van 't lachen krom Crimmins den veiligen boom uit, wuifde den verstompten beer een vriendschappelijk vaarwel toe en hervatte zijn tocht naar den Nipisiguit.

(wordt vervolgd).

DE MAJAGUAL-RIVIER (PANAMA).